

Александър Проханов

**ЦЕНТРАЛНИЯТ ДОМ
НА ЛИТЕРАТОРА**

- РОМАН -

София, 2023

Преводът е направен по изданието:

Александр Проханов

ЦДЛ

Изд. „Наше завтра“

© Александр Андреевич Проханов, 2021

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Нели Пигулева, превод, 2023

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2023

ISBN 978-619-01-1265-5

АЛЕКСАНДЪР
ПРОХАНОВ

ЦЕНТРАЛНИЯТ
ДОМ НА
ЛИТЕРАТОРА

РОМАН

Превод от руски
Нели Пигулева

Часть I

Глава 1

Дъбовите стени на залата на ресторанта бяха кафяви, одимени, пропити с мириса на тютюн на пушачите, с ароматите на зърна кафе, на печено месо и вкусни вина. Ако отчупиш парченце от дъбовата дъска и го пуснеш във вряла вода, водата ще потъмнее като в чашка с кафе. Отпивай на малки глътки, за да усетиш вкуса му, поглъщай от тази вълшебна напитка в очакване да се появят халюцинациите. Изведнъж пред теб ще се появи Максим Горки, наподобяващ морж, с лулата от вишнево дърво, току-що провъзгласил мистичното течение на социалистическия реализъм. Исак Бабел, погълнал славата на своята потънала в сълзи и кървава „Конармия“. Александър Фадеев се е върнал от Кремъл и търси пипнешком сред ръкописите малкото хладно тяло на пистолета. Константин Симонов, елегантен, с прелъстителни мустачки, налива вино в чашата на поредната красавица.

Виктор Илич Куравльов беше автор на няколко книги, които се бяха сдобили с благосклонното отношение на критиците. Обаче книгите не го възнаградиха с онзи ослепителен успех, който настава, когато произведението внезапно пламва, подпалва хладните умове на ценителите, уморени от възпяването на едни и същи овехтели кумири. Такава книга избухва неочаквано като метеорит. Озарява, прогаря, прогърмява като взрив. Отпраща взривна вълна към читателите, които отдавна очакват новия литературен факел.

Но този взрив все го нямаше. Получаваше се кратко възпламеняване, което не беше в състояние да затъмни господстващите светила. Новата книга, издадена от Куравльов, обещавахе дългоочаквания триумф и провокираше честолюбието със сладки и плашещи очаквания.

Куравльов приближаваше четирийсетте. По голямото му бяло чело нямаше бръчки, сякаш то беше останало недокоснато от мъчителни размисли. Дългата му кестенява коса падаше почти до раменете, което караше Куравльов от време на време да тръска глава, отхвърляйки назад кичур коса, който му пречеше. Сивите му очи бяха присвити като на стрелец, който преследва целта. Устните му издаваха насмешка, но в усмивката му нямаше злобна ирония, само показваше веселия нрав на човек, на когото много неща му се струват забавни. Той не си позволяваше да се присмива на недостатъците на хората, нито да отбелязва гласно слабостите на литературното писане на събратята си по перо.

Книгата, на която той възлагаше надежди, се казваше „Небесните порти“. Тя беше за един архитект футуролог, който проектира града на бъдещето. Космически селища, подводни лаборатории, летящи небостъргачи, които се разпадат на миниатюрни частици, вятърът ги носи като семена на глухарче към полярните ледове, към нажежените пустини и там отново се сглобяват в градове. Фантазиите на архитекта се разгръщаха в съвременна Москва, наред заводските конвейери, пречиствателни съоръжения, месокомбинати с кървави трупове, посред многолюдни пазари и забавни атракциони. Метафората на книгата се състоеше в това, че един самотен мечтател се стреми да преодолее гравитацията на материалния свят и да се озове в чудните миражи на бъдещето. Той претърпява крах, като завещава своето дело на бъдещите поколения. „Аз претърпях земно поражение, но спечелих победа в небесата.“

Сега тази книга, която току-що беше пристигнала от печатницата, девствено свежа и красива, беше подредена на масата в Дъбовата зала в ЦДА*, където Куравльов празнуваше заедно с приятелите си нейното излизане от печат.

* ЦДА (Централният дом на литератора) е слънчевият сплит на съветската култура. До последните години на СССР в неговата Дъбова зала се събират руските патриоти, „техническите ръководители на перестройката“, фините лирици, изградили славата на руската поезия, гръмогласните витии, омалгъсващи със стиховете си препълнените стадиони. В ЦДА се кове не само съдбата на литературата, но също и съдбата на страната, тъй като в онези времена литературата е идеологическата основа, на която се крепи държавата. – Б.а. [Всички бележки без изрично отбелязаните са на преводача.]

– Е, Витя, да ти е честит стабилният роман. Предполагам, че това е най-добрата ти книга. – Писателят Антон Макавин, близък приятел на Куравльов, се изправи с чаша водка в ръка. – Този роман е мечта за бъдещето. Днес литературата изпитва носталгия по миналото. „Селските“ писатели ридаят за някогашното село с неговия истински руски дух. „Градската проза“ на Трифонов не може да се примири с разгрома на ленинската гвардия, откъдето са се появили всички те и са пили до насита руска кръвчица. Твоят роман, Витя, е за бъдещето, което така и все още не се е появило. Честита книга! – Макавин се чукна с Куравльов, цялата компания на масата ги последва. Макавин беше едър здравеняк, родом от Урал, в когото бяха капнали няколко капки азиатска кръв, тя му беше подарила широките скули и тесните степни очи. Той пишеше къси разкази и малки повести за съвременния човек, загубил всякаква връзка с държавата и стремящ се към бягство от държавата, и всеки го правеше по свой начин – кой отправяйки се на пътешествия, кой потъвайки в дълго пиянство, кой в камерна тайна любов. Куравльов ценеше солидния му слог, лишен от образност, където фразите напомняха грубовати дървени греди с мириса на отсечени и нарязани дървета.

Месните и рибните мезета вече бяха изядени, както и нарязаните на едро картофи заедно със сельодката, време беше да сервираат жулиените. С чаша в ръка се изправи Пьотър Лишустин, нисък на ръст, със сини пронизителни очи, със златиста брадичка, мъничък красив жител на северните морета, който пишеше романи за староверците и странниците на един вълшебен език, на който, както той твърдеше, са говорили неговите предци в рибарските задруги и в ловните полета. Те издигали по бреговете на река Мезен грамадни „обетни“ кръстове и пеели песни за хората по корабите и за синьото море.

– Какво да ти кажа, Витя? Хубава, разноцветна книга. Такива метафори, като паднеш в някоя от тях, все едно че падаш във вълча яма и подскачаш и размахваш ръце, докато някой не ти подаде прът да се измъкнеш. Разбира се, никой от нас няма да опише някоя машина, сякаш тя е жива твар, а не бездушна ламарина. Ама ти вземи и опиши душата, душата опиши! Руската литература е душевна, а при теб вместо душа има самолетно витло. Витюха, не

ми се обиждай заради това, което ти казвам. Книгата ти е безпобна! – Той затвори сините си очички, гаврътна чашата, изтри с ръкав златните си мустаци.

– Витенка, недей да се суетиш, няма какво да препускаш нанякъде. Гледай на света с широко отворени очи и светът сам ще дойде при теб. – Писателят Анатолий Апанасиев явно не беше чел книгата. Но в милото му лице, в кръглите му птичи очи имаше толкова много дружелюбие, толкова искрена радост, че Куравльов прощаваше на Апанасиев лекомислието и безтегловността на съжденията, с които бяха пълни неговите иронични разкази. Случваше се този прекрасен, даровит човек да изпада в запои, по едно време разви болезнена склонност да играе на машинките. Пропиляваше всичките си хонорари, като обричаше на страдания очарователната си жена, която го посрещаше у дома след пиянствата и сбиванията.

– Руската литература умее да описва душата, природата, селския и дворянския бит. Но не умее да описва машините. А пък Куравльов го може. Той одухотворява машината, не ѝ дава да пошръклее, позволява редом с машината да живее човек, да расте дърво. Това е твоят подвиг, Куравльов, но това е и твоят кръст. Ще те намразят „селските писатели“ и ще те прокълнат онези от „Дома на крайбрежната улица“. – Всичко това беше изречено свадливо и с обида в гласа от писателя Фадей Гусков, който смяташе себе си за последния руски романтик, а „Петербург“ на Андрей Бели за него беше връх на руската словесност.

– Аз смятам, че книгата на Куравльов е пробив. В главния герой всеки от нас може да види себе си. Той мечтае за красота, за чудо, а тоталитарната държава го тъпче, както винаги е тъпкала всеки художник. Езикът е великолепен. Кланицата в центъра на Москва, заколението на кравите – това е и ужасно, и възхитително! Пречиствателните инсталации с мътната канавка, по която като бели мехури плуват хиляди презервативи след обичайна московска нощ! Витя, обещавам ти хвалебствена рецензия в „Литературная газета“. Вече са ми я поръчали. – Критичката Наталия Петрова, нервна, кльошава, с тясно козе лице, по което се стрелкаше болезнен тик, не беше безразлична към Куравльов. Тя се опитваше да привлече вниманието му, като залагаше на незри-

мата зависимост на писателя от критика, който деликатно фино се възползваше от тази зависимост.

– След като излезе статията на Наталия, ти, Витя, най-после ще станеш знаменитост. Обещавам ти да те заведа на „Аеропорт“ и да те представя на „господарите на мислите“. Не в кабинетите на началствата, а именно в апартаментите на „Аеропорт“ се разгръща литературният процес, там се създават и се съсипват репутации. – Поетът Марк Святогоров – бузест, с изпъкнали очи, с мрежичка от червени кръвоносни съдове по носа, с алени хищни устни, имаше реноме на посредник между литературните среди и влиятелните кръгове, които живееха в писателските блокове до метростанция „Аеропорт“. Наричаха го „сватовница“, а понякога и „сводница“. Той водеше там на сгледа млади писатели, да ги представя, за да могат да получат билет, който да им отвори вратите към „голямата литература“. – Витя, я кажи кога си свободен? Андрей Мойсеевич Радковски ни чака по всяко време.

Куравльов изслушваше всички с благодарност. Понякога леко се обиждаше. Даваше си сметка, че именно с тези изказвания неговата книга започва своето публично съществуване. Така от работния кабинет на писателя, от печатницата тя тръгва към света.

Сервитьорката донесе подноса с жулиените, в малките купички с дълги дръжки жълтееха запечените в млечен сос гъби.

– Таня, донеси още една гарафа водка. Само че да бъде студена – обърна се Куравльов към сервитьорката, пълничка красавица, зачервена от бързото вървене и от една-две чашки, които беше успяла да гаврътне в движение.

– Може би да ви донеса направо две гарафи? Честита нова книга, Витя! – Тя засия с красивите си влажни очи, в които личеше истинска радост, закачливо веселие и някаква женска топлина и нежно обожание.

Сервитьорките в ЦДЛ бяха десетина, вече не бяха особено млади, бяха се състаряли и погрознели за толкова години работа в ресторанта. Те, тези Тани, Раи, Али, бяха не просто обслужващ персонал. Те бяха весталките на Дъбовата зала, пазителки на духа на огромното своенравно писателско семейство, пълно с

вражди, интриги, честолюбиви горделивци, пияни скандаджии, весели развратници. Както търчаха с таблите, те познаваха литературната картина не по-зле от титулуваните критици, макар че едва ли бяха чели дебелите романи на знаменитостите или тъничките поетични книжчици на несретните поети. Сервитьорките проследяваха издигането и залязването на кумирите. Знаеха техните любовни връзки с жените едnodневки, които като пеперуди се появяваха и изчезваха в Дъбовата зала. Те прощаваха грубостите на пияните скандаджии, изслушваха изповеди, даваха назаем пари на изпадналите пияндурници. Те присъстваха на триумфалните тържества и на печалните панихиди, когато поредният постоянен посетител на Дъбовата зала биваше изпращан по пътя му към неизвестното. Притискаха към пищната си гръд главата на поредния разплакан пияница, приемаха от някой успешен творец щедри бакшиши, запазваха маси за своите любимци, за тези, които можеха да дойдат в ЦДЛ чак късно вечерта. Имаха солидно мнение за всеки писател не само в зависимост от неговата щедрост или скъперничество, а ценяха също дарбата на всеки, като в това не отстъпваха на литературните критици. Една от тях беше и Таня, която помнеше Куравльов още като плах новак, прекрачил с благоговение прага на Дъбовата зала.

– Ей сега ще донесе водка, студена, разбира се. Вие ще кажете кога да сервирам основното.

– Ето, казваш, че описвам машината. – Куравльов се обърна към Лишустин, леко докачен от забележките му. – Но държавата също е машина, тя е мегамашина. Да одухотвориш държавата, да ѝ придадеш човешки черти, душа, да разбереш държавата като благо, а не като вечно нещастие за народа.

– Държавата и руският народ са две различни неща. Държавата притиска руския народ, троши костите му, а народът само си бърше сълзите и търпи. Трябва да се страхуваш от държавата, Витюха. Тя ще те сдъвче и ще те изплюе – подхвана спор вечният любител на споровете Лишустин.

– Ама ето, Горбачов се старее да смекчи държавата, разкрива нейните престъпления, дава свобода на народа. – Критичката Наталия Петрова дръзко прекъсна Лишустин, когото не обичаше твърде заради прекомерното славянофилство. Тя беше увле-

чена по перестройката, пишеше статии за Солженицин, Рибков, Трифонов.

– Твоят Горбачов е белязан. Дяволът го е белязал него. Чрез него на Русия ще ѝ се случи голяма беда. Той съблазнява руския човек също както прави и дяволът. А руският човек поради своята наивност пак се набутва в капана – ядосваше се Лишустин.

– Народът бяга от държавата. Когато и последният човек избяга от държавата и отиде при Солженицин, тогава държавата ще падне – изрече Макавин и не беше ясно дали се радва на скорошното падение на държавата, или съжالياва за това.

– Куравльов сам не си дава сметка, че той е привърженик на държавата. Ако се наложи да избира между народа и държавата, той ще избере държавата – избоботи Фадей Гусков.

– Андрей Мойсеевич казва, че истинският художник винаги трябва да се противопоставя на държавата. Надявам се, че за вас Андрей Мойсеевич е авторитет? – Поетът Марк Святогоров строго огледа приятелите си с желанието да се убеди, че за всеки от тях Андрей Мойсеевич е непоколебим авторитет.

– За мен да. – Апанасиев погледна Святогоров със сияещите си искрени очи. – Аз имам доверие на Андрей Мойсеевич. Но повече имам доверие на Семьон Израилевич.

Дъбовата зала се пълнеше с хора, свободните места ставаха все по-малко. Отдавна беше угаснал готическият прозорец с витража, през който денем се изливаше златна, алена, зелена светлина. Тази светлина оцветяваше масите и сеящите на тях писатели. Сега беше вечер, от високия таван, между тежките дъбови греди висеше и светеше огромен мъгляв полилей, без блясъка на кристалчетата, сякаш беше потънала в димен облак. На масите сеяха компании от хора, събрали се според литературните си пристрастия.

„Селските писатели“ сеяха като задруга, плътно, сбито един до друг. Пиеха водка, от време на време скачаха и отправяха възторжени речи към своето духовно светило Валентин Распутин. А той седеше спокойно и приемаше похвалите на епигоните с печално и уморено лице. Сякаш съжالياваше тези шумни хора, които – всичките – ги чакаше горчивата съдба на неудачниците. „Селските писатели“ често-често оглеждаха залата дали няма някаква заплаха за тяхното духовно светило. Заобикаляха го, както

пчелите заобикалят пчелата майка. А самият Распутин беше далече от тук, в родния Сибир, където измежду дъхавите борове Ангара носи светлите си струи към Байкал.

На друга маса, сред сплотените си събратья, седяха Фазил Искандер и Натан Ейделман, който страстно мърдаше мокрите си розови устни. Останалите го гледаха като омагьосани и изведнъж всички едновременно избухваха в гръмогласен смях, който огласяше цялата зала. Най-силно от всички се смееше с пълно гърло Франк Дейч, като нарочно привличаше вниманието и дразнеше „селските писатели“. Той работеше в радио „Свобода“ и се ползваше с уважението на свободомислещите писатели. Оглеждаше залата със своите очи на ястреб. Куравльов долови върху себе си неговия остър, изкълваващ поглед.

Между тази маса и масата на „селските писатели“, мине – не мине, току прескачаше искра, която можеше да пробие порцеланов изолатор.

На една маса за двама с оранжева лампа беше седнал Андрей Вознесенски с една преводачка от испански, която подготвяше испански преводи на стиховете му и пътуването му в Испания със срещи в различни университети. Говореше се, че тази масичка е оборудвана с подслушвателно устройство, тъй като там винаги настаняваха писатели и техни гости от чужбина. Андрей Вознесенски мърдаше пухкавите си устни, може би рецитираше стихове. Преводачката от испански нещо бърбореше, а в това време и двамата ги записваше таен магнетофон, който правеше разговора достъпен за офицера от „Лубянка“.

На друга маса за двама седеше Владимир Солоухин с една млада хубавица. Отдавна беше отминало изпадането в немилост заради това, че писателят монархист си беше поръчал пръстен от златна николаевска монета с изображение на царя мъченик. Солоухин беше извикан на партийно бюро и беше заплашен, че ще го изключат от партията. Сега, вече в новите времена на перестройката, той спокойно си носеше златния пръстен. Това не се смяташе за прегрешение, намериха се и съмишленици на Солоухин, те говореха за възраждане на монархията в Русия; не го казваха на висок глас, но го казваха. Когато застаряващият, напълял Солоухин се появи с младата хубавица на прага на Дъ-

бовата зала, масата на „селските писатели“ започна шумно да ръкопляска, а масата на демократите замлъкна и оттам се понесоха иронични хихикания.

На масата, където Куравльов празнуваше излизането на книгата си, вече се водеше безкрайният руски спор, който не стихваше в последните двеста години.

– Недей да закачаш руския народ, ясно ли е?! – разгорещено нареждаше Лишустин, докачен от непремерената забележка на Гусков. – Това е Божи народ. Той носи светлината на света. Поема върху себе си всички гадории и превръща тъмната в светлина. Затова светът го мрази, защото той е укор към целия свят. Руският народ гледа към небето, той вижда Небесното царство. Докогато го има на земята руския народ, дотогава хората ще имат ключ за Небесното царство. Демоните затова бият руския народ, за да му отнемат ключовете и да го отлъчат от Небесното царство. Няма нещо по-извисено от руската любов, от руското търпение и от руската вяра в това, че някога и на земята ще се възцари Небесното царство. Руснаците са хора на небето. Те съединяват небето и земята. Чрез руснаците небето слиза на земята и на земята тържествува!

Гусков беше засегнат от речта на Лишустин, която прозвуча като изобличаване на Гусков. Надул гнусливо долната си устна, той умишлено се зае да демонстрира колко са скучни и вторични староверските възгледи на Лишустин:

– Е, първо, Пугачов не е по-малко руснак, отколкото Серафим Саровски. И в Русия броят на дръвниците, където са секли главите на хората, надхвърля броя на олтарите. Като изобразява планина от черепи, Верещагин показва как руснаците се отнасят с другояверците. Едва ли са свидетелство за руската набожност хилядите съсипани църкви, които впрочем, дори и разбити и осквернени, са много по-духовни от пищните катедрали. От тези църкви си е тръгнал Бог и се е върнал, когато руският народ изгори златните иконостаси и атлазените хоругви. Руснаците нямат нужда от твоя елей, те са създали империя на три океана, като отначало са действали с меч и щика, а чак след това са палели кандилата.

– Фадей, ти си русофоб! Не искам да имам нищо общо с теб! – Лишустин направи опит да скочи и да напусне масата. Но Макавин го задържа.

– Приятели, руският човек бяга и от рая, и от ада. А накъде бяга – това не се знае. Това е загадката, която стои пред всички нас за следващите векове.

– Всички сте прави! – възкликна Петрова. – Прави сте, защото сте искрени. Перестройката позволява на писателите да бъдат искрени.

– Андрей Мойсеевич е на същото мнение – важно промълви Святогоров, сякаш той самият беше Андрей Мойсеевич, тайнственият мъдрец от метростанция „Аеропорт“.

Куравльов не се намеси в спора. Наслаждаваше се на тази мнима разпра, която не им пречеше да си остават приятели, представители на новото литературно поколение, което носеше в себе си вродените недостатъци на предшествениците си.

През Дъбовата зала премина ропот. Всички седнали на масите се обърнаха в една посока. В ресторанта влизаха, вървейки плътно един след друг, знаменитостите от националните републики.

Най-отпред, като водач на ятото, вървеше дагестанецът Расул Гамзатов, с голям нос, с добродушния поглед на пийнал човек, зачервен до розово от изпитото вино. Той избоботи нещо нечленоразделно и дружелюбно на втурналите се към него сервитьорки и по лицата им разцъфтяха усмивки. Те поканиха своите любимци на специалната маса, която беше подредена до резбованата като лоза колона. След Гамзатов вървеше неговият неотлъчен приятел Давид Кугултинов. Неговото широко степно лице беше проядено от едра шарка. С целия си вид той демонстрираше независимост. Нека всички да знаят, че той не е помалка величина от Расул Гамзатов. И че именно за него великият Пушкин е казал: „... и степният калмик“. Малко по-назад се сбутваха башкирецът Мустай Карим, мустакат, унил, видимо уморен от непрекъснатите излияния, с които беше съпроводено идването му в Москва, и балкарецът Алим Кешоков, не много висок на ръст, с умни, печални очи. И четиримата представляваха своите народи, бяха духовни пастири в своите републики, служеха като водачи за слепците, на които руският Кремъл сочеше пътя.

Сервитьорките ги обожаваха заради щедрите бакшиши. Появата им в Дъбовата зала се превръщаше в източен празник с колоритни тостове и море от наливно вино.

Гостите, които пристигаха от далечни планини и степи, се насочиха към масата. Без да четат менюто, си поръчаха ястия.

Междувременно на масата, където Куравльов поливаше своята книга, донесоха основното ястие и още една гарафа „Столична“. На един от компанията му сервираха пържен шаран, златист, румен, с безподобна хрупкава коричка. На друг – пиле табака, безсрамно разтворило върху чинията месестите си кълки, в които веднага се забодее една вилица, и една ръка взе да облива обилно кълките с чеснов сос. На трети му донесоха котлет по киевски, пълен с горещ сок, с хартиено цветенце, прикрепено на кокалчето. Куравльов получи любимата си пържола; с острия нож той отсичаше от нея розови листенца с капки кръв. Пиха за книгата, за дружбата, за литературното художество като висше постижение на човешкия дух.

– Приятели, гледам ви, скъпи мои, и ви се люблювам. – Козето лице на критичката беше порозовяло от изпитата водка и от вкусната храна. – Честна дума, всички вие сте толкова талантиви, толкова сте различни и при това сте единни. До такава степен не приличате на „селските писатели“ с техните плетове, стобори, сеновали. И не приличате и на дисидентите, които са изправили своите изгърбени рамене и заявяват, че перестройката е дело на техните ръце. Вие до такава степен не приличате на царедворската, „секретарската“ проза, която пишат секретарите на Съюза на писателите на спечения служебен език на приемните на ЦК. Ние сме ново явление в литературата. Хайде да обявим това!

– Какво искаш, да се качим на масата и да се разкрещим ли? Ами качвай се, хайде, качвай се, коза такава! – поощряваше я Лишустин.

– Първият, който ще ти отговори, е кураторът от КГБ Карпович. Той ще напише донос до „Лубянка“ за новото дисидентско движение – изсумтя Гусков.

– Пазете се от поп Гапон – усмихна се накриво Макавин.

– По-полека, по-внимателно, приятели. Хайде първо да се посъветваме с Андрей Мойсеевич – благоразумно предложи Святогорев.

А Куравльов внезапно почувства прилив на весела дързост, закачливо вдъхновение:

– А защо да не си създадем клуб на съмишлениците? Да му дадем някое интересно название. Е, не „Зелената лампа“, а да речем, „Синият петел“ например или „Шестокрилата риба“! Аз съм за! Наталия, пиши манифеста, аз ще говоря с писателите. Стига сме били тревата, по която ходят слоновете. Ние не сме трева! Ние сме сини петли! Ние сме шестокрили риби! – Куравльов хвърли дързък поглед към „селските писатели“, които се обърнаха едновременно. Усмихна се надменно на Натан Ейделман, който замлъкна и престана да се смее. И само чедата на планините и степите не слушаха какво казва Куравльов. Застанал прав, Расул Гамзатов вдигаше тост на чудовищен руски и беше трудно да се повярва, че на този човек принадлежат мъдри и благоговейни стихове, които приличат на притчи.

– Ами, Витя, ти трябва да бъдеш и главната шестокрила риба – радваше се Петрова, като гледаше Куравльов с обожание.

– Нямам нищо против – кимна Макавин. – На теб ти се полага да бъдеш главният син петел, който първи ще стане на супа.

– Все пак аз първо бих се посъветвал с Андрей Мойсеевич, а след това бих писал манифест – произнесе благоразумният Святогор.

Куравльов щракна с пръсти, за да извика Татьяна, която слушаше като омагьосана спънатата реч на Расул Гамзатов.

На прага на Дъбовата зала се появи един едър човек с черна грива. Вратът му беше къс, затова главата му беше отметната назад, поради което човекът изглеждаше надменен. Черните му очи горяха с виолетов пламък. Орловият му клюн се въртеше на различни страни. Това беше онзи, чието име не знаеше никой. Наричаха го „ангела на смъртта“. Водеше се на работа в Съюза на писателите и завеждаше погребенията на починалите. Сега той стоеше на прага на Дъбовата зала, надменно движеше отметнатата си назад глава и търсеше с черно-виолетовите си очи нова жертва. Онзи, чийто портрет скоро ще се появи с траурна лента във вестибюла на ЦДЛ.

Глава 2

Когато изтеглят на брега мрежата, пълна с риба, настъпва трясък, блясък, хвърчат пръски вода, шляпат хриле, удрят се опашки, има множество отворени усти и горящи очи. Същото впечатление правеше Пъстрата зала на ЦДЛ след респектиращата Дъбова зала.

Наричаше се Пъстра, защото стените ѝ бяха изрисувани с множество изображения, някои от тях доста любителски, с автографи на писатели. Тук бе представен като карикатура Сергей Михалков, остронос, с мустачки на пълх. Под стихчето, където се римуваха думите „тушенка“* и „Евтушенко“, беше изобразен самият поет, който приличаше на остроносия Буратино. Отделно, малко страшничко, беше нарисувано изображение на Велзевул, рогатия, с козя брадичка и целият покрит с козина.

Тук беше тясно, масичките бяха поставени плътно една до друга. Беше шумно, хората се надвикваха, рецитираха стихове, караха се, пиянски се целуваха писатели, на които джобът им беше твърде тънък, за да вечерят в Дъбовата зала. Или пък такива, които искаха да се насладят на този пиян хаос, да покрещат, да научат последните клюки, да се скарат с този-онзи, да се сдобрят с някого. Когато се наслади, нахвали, насмее се на воля, писателят се преместваше в Дъбовата зала, като се превръщаше в солидна величава персона.

След като извърши „умиването“ на книгата „Небесните порти“, компанията се разпадна. Лишустин, Гусков и Святогоров се сбогуваха, като се оправдаха със семейни ангажименти. Апанасиев внезапно демонстрира нетърпение, нервна припря-

* Игра на думи – „тушенка“ наричат консерви с месо.

ност и изчезна, вероятно по посока на игралните автомати. А Куравлов, Макавин и критичката се преместиха в Пъстрата зала.

Там по чудо се освободи една маса. Макавин се втурна и зае свободното място. Към него се присъединиха Куравлов и Петрова.

– Ще пием ли нещо? – попита Макавин.

– Само кафе – отвърна Куравлов, изпитвайки блажено опиенение, което само се подсилваше от изобилието на пияни хора наоколо.

Водка и кафе продаваха на бара две разгорещени бюфетчийки, които, мине – не мине, включваха една съскаща кафеварка и отваряха бутилките с водка.

Макавин донесе кафето. Тримата седяха и го пиеха на малки глътки. Въртяха глави, откликвайки на възгласите.

– Това е „първичният бульон“, от който е започнал животът. Тук са бактериите, микробите, първите рептилии. Всеки яде другия, като по този начин всички допринасят за оцеляването на най-жизнеспособните – подсмиваше се Макавин.

– На най-силните или на най-неядивните? – попита Наталия.

– Е, това вече ти ще трябва да отсъдиш, скъпа. Ти си критик, ти ще ги пробваш, за да разбереш какви са на вкус – подсмихна се Куравлов и веднага се смути. Това би могло да се изтъкува като намек за многобройните романи, които Наталия Петрова беше въртяла с литераторите, за които пишеше.

Но Петрова не долови иронията, а уж случайно постави дланта си върху ръката на Куравлов.

– Говорехме за клуба на „шестокрилите риби“ – пламенно поде тя. – Ама това не е шегичка, не са думи, хвърлени на вятъра и забравени. Всички заедно ние сме огромна сила. Ще се втурнем като торпедо в литературния процес и ще заемем там мястото, което ни принадлежи.

– Някоя допълнителна седалка? – пошегува се Макавин.

– Това място е в партера, на първите редове. Вие сте достойни за тези места. Хайде стига са давали всички литературни награди на назначените от секретарите! Командировки в чужбина,

жилицата в писателските блокове. Стига сме отстъпвали това на оялите се старци. Вие сте новото поколение, авангардът! Вие сте покорителите на върхове!

– Литературни алпинисти, така ли? – изхъмка Макавин. – Я ни обясни как ще се изкатерим на върха на Женка Евтушенко?

– А вие не знаете ли как Евтушенко, Рождественски и Вознесенски са стигнали до успеха? Три недотам млади жени се наговорили и оженили за себе си тези перспективни млади поети и им начертали литературната съдба. Те поръчваха и пишеха рецензии, запознаваха поетите с влиятелните персони в квартала на „Аеропорт“. Именно те, трите умни жени, направиха популярни тези хлапета, тогава те започнаха да пълнят стадионите, а техните жени започнаха да се къпят в слава и да са радват на парите на своите мъже.

– Наталия, направи ме популярен – засмя се Макавин. – Ще се въртя около теб непрекъснато.

– Помислете си за това, което ви казах. аз ще напиша една статия за „Небесните порти“ на Куравльов и ще ги съпоставя с твоя „Шепот на камъните“, Макавин. Ще спомена книгата на Гусков „Гигантските джуджета“, романа на Лишустин „Бафомет от Малиновка“. Ето я новата посока, литературния пробив. След това ще завалят унищожителни статии и хвалебствени оди, а точно това всъщност е рекламата, която прави името.

– Наталия, ти си гений, но това означава ли, че ние всички трябва да се оженим за теб? – попита Макавин.

– Не всички, само някои – засмя се Петрова и с другата си шепа захлупи ръката на Макавин.

На тяхната маса дойде писателят Шавкута, с разкопчано сако, разгорещен, сякаш се беше бил с някого. Сините му очи сияеха налудничаво. Те бяха устремени някъде в далечината, откъдето той се беше появил в Москва с купчина ръкописни разкази за великите строителни обекти. Шавкута беше монтажник и слобяваше грамадни сребристи цилиндри, сфери, кули на нефтопреработвателните заводи, когато започна сибирският нефтен бум. Беше издал една тънка книжчица с разказите си, която беше възхитила Куравльов със способността на автора не само да разказва за колизиите в работническите колективи, но също и

да живописва сияещата стомана, огъня, дима, грамадните сребристи клони на конструкциите. Шавкута беше пропил своята дарба, сега си губеше времето с пиянства в Пъстрата зала на ЦДЛ, участваше в сбивания и името му беше окачено на входа заедно с имената на други скандалджии, които не бяха допускани в Централния дом на литераторите.

– Куравльов, чуй ме, ти си велик писател, почти като мен. Бъди човек, дай ми назаем дващест и пет рубли. За една седмица. Имам договор за нов роман. Ще ми дадат аванс. Ще ти ги върна!

Куравльов знаеше, че няма никакъв роман и никакъв аванс не съществува, но молбата беше толкова страстна, а очите на Шавкута – толкова безумни, сякаш беше изправен пред гилотината, така че Куравльов извади банкнотите и му ги подаде. Той грабна парите и хукна към бара.

– А даваше надежди – произнесе Макавин. – Той също е беглец. Избягал е от държавата и е отишъл в пиянството.

Между масичките минаваше високият дагестанец с черните вежди Магомет Шамхалов. Той не беше в списъците на писателите, не беше член на Съюза, но почти всяка вечер се озоваваше в ЦДЛ. Не пиеше като останалите постоянни посетители на Пъстрата зала, не вземаше участие в споровете, а само седеше тихичко в ъгъла. Внезапно ставаше и започваше да кръжи между масите, като се навеждаше ту към един от гостите, ту към друг. Прошепваше нещо, изчакваше отговора и тихо, като лунатик, отминаваше и продължаваше да кръжи. Шамхалов обожаваше поезията и философията на Сребърния век. Познаваше Бердяев, Франк, Шестов, отец Сергей Булгаков. Предлагаше на писателите да им продаде ксерокопия на изданията на „Имка-прес“. Той беше сеяч, просветител, но заедно с това и се издържаше от своите скромни продажби. Никога не обсъждаше съдържанието на философските трактати. Беше странен пример за дагестанец, който познаваше възхитителния Сребърен век по-добре от всеки руснак.

И ето, сега той извършваше своите сънливи кръгове измежду шумните пияници, тих, търпелив, готов да чака кога заблудените души ще се разтворят за истинското вероучение. Наведе се към Куравльов и почти шепнешком произнесе:

– Имам Флоренски. „Религията – стълб на утвърждаването на истината“. Имам стихове на Кузмин.

– Благодаря ти, Магомет, вече си купих от теб тези ксерокопия – отвърна Куравльов, когато видя надвесените над него черни очи на дагестанеца внимателно да го разглеждат.

– Тези копия са с много добро качество. Можете да ги вземете и да ги подвържете, и да ги сложите в библиотеката си.

– Благодаря ти, Магомет.

– Ако имате достъп до ксерокс, ние бихме могли да правим копия на много хубави книги.

– За съжаление, нямам достъп до ксерокс.

– Следващия път ще ви предложи Набоков и „Руският комунизъм“ на Бердяев.

Той отмина и продължи кръженето си, наподобявайки тиха сянка.

– Какво хубаво можем да очакваме от Дагестан? Гумильов и Кузмин, а не само Расул Гамзатов – каза Макавин.

– Докато руските пияници пиянстват, тия от републиките придърпват към себе си руската култура – отбеляза Наталия.

Преодолявайки шума и боботенето, се понесе напев, който приличаше на каканижене на оплаквачка. Това беше поетът Николай Тряпкин, който, след като беше пил водка, започна да декламира прекрасните си стихове. Той заекваше и затова не речитираше, а пееше. Така са пели влѣхвите, чародеите, разказвачите, седнали на някоя висока могила, откъдето се виждали реките, горите и езерата. Сега Тряпкин пееше баладата за птицата гагара, тъгуваща в празното небе. „Летеше гагарата – ридаше напевът. – Летеше гагарата.“ Очите на разказвача бяха затворени, те гледаха в дълбините на собствената му душа, обожаваща и оплакваща.

В шумливата Пъстра зала имаше доста жени. Много от тях вече бяха пияни и достъпни. От време на време мъжете ставаха и излизаха с пийналите красавици, за да не си спомнят за тях на сутринта. Тук идваха безделници и пияници, за да се сдобият с приятелка за една нощ, без да се интересуват от нейното духовно съдържание.

– Нашият немски дебеланко приема даровете на угоднически настроените славяни. – Макавин кимна по посока на далеч-

ния ъгъл на залата, където се беше разположил дебелият, с рижачетина на розовите бузи, пристигнал от Западна Германия преводач Саша Кемпфе. Той представляваше издателство „Бертелсман“, което имаше намерение да издава книги на руски писатели, все още неизвестни на Запад.

Кемпфе се представяше като син на военен аташе в посолството на Германия отпреди войната и на руска актриса. Руският му беше добър, самият той имаше приличен вкус и добър нрав. Идваше в Москва, събираше наскоро излезлите от печат книги, избираше тези, които ставаха за превод. Обичаше да си похапва и беше на столово хранене в домовете на тези, които му подаряваха свои книги. Отначало водеше остроумна беседа, но след като се нахранеше, изпадеше в летаргичен сън. Гледаше с немигащи целулоидни очи и лекичко сумтеше. Сега се доближаваше до чертата, когато за него звуците на света замлъкваха, а очите му с цвят на стъкло от бутилка спираха и се взираха в пустотата.

– Ще отида да разузная какво ще съобщи Кемпфе за „Шепнешите камъни“. Миналата седмица той идва у дома и изяде цяла планина пилаф, наду се безумно и заспа на масата. – Макавин остави Куравльов и Петрова и се запромъква към масата на Кемпфе, отрупана с множество чашки и чинийки със сандвичи.

– Витя, ти трябва да му покажеш твоите „Небесни порти“. Ще публикувам рецензията и ще му дам книгата ти.

– Много си добра към мен, Натали – разсеяно отвърна Куравльов.

На освободилото се място седна постоянният посетител на Пъстрата зала Карпович, който беше пришит към московските писатели от „Лубянка“. Карпович беше плешив, на главата му се забелязваха остатъци от бели коси, носът му беше като на врана, той постоянно дърпаше лицето му надолу, поради което главата на Карпович беше леко наведена и извита настрани.

– Може ли да се сгуша при вас, приятели?

– За нас е удоволствие – покани го Куравльов.

Карпович не беше таен агент, внедрен в средата на интеллигентите. Всички много добре знаеха, че работи на „Лубянка“. А и той всъщност не криеше това. Обичаше да идва в Пъстрата зала, като минаваше от маса на маса. Добре си пийваше. Беше при-

ветлив бърборко. Другите не се страхуваха от него. Той предизвикваше симпатия с разказите си за това как е бил внедрен в редиците на Народно-трудовия съюз и е живял с измислено име в Германия и Финландия. Беше времето на перестройката и често се случваше хората да отправят обвинения към КГБ. Карпович вече изглеждаше не като раздаващия правосъдие меч на държавата, а като общителен пияндурник.

– Исках да ви помоля за нещо, скъпи Виктор Илич. – Карпович с удоволствие отпи от водката. – Написах роман за моето внедряване в Народно-трудовия съюз. Описах съм всички отвратителни и цинични хора. Разказвам за тази организация, за руската емиграция от втората вълна. Но аз не съм писател. Нямам нито стил, нито похвати. Дали вие, Виктор Илич, не бихте могли да почетете ръкописа и честно, като приятел, да ми посочите недостатъците? И дали изобщо си струва да я давам в някое издателство?

На Куравльов не му се искаше да поема този товар – да чете суровия ръкопис на един очевиден графоман. Но реликтовата предпазливост не му позволи да откаже на офицера от „Лубянка“ с този смешен нос на врана.

– Разбира се, донесете ми ръкописа, ще го прочета.

– Ей, благодаря ви! – Карпович стана и се премести на подалечна маса.

Куравльов наблюдаваше опашката, която се беше проточила пред бюфета. Там беше застанала една жена, която внезапно предизвика у него трепет. Това напомняше на лек порив на вятъра, удрящ право в лицето. Стори му се, че жената доближи до него, притисна лицето си до неговото, допря гърдите си до неговите гърди, съвпадна с него, тя стана той. Това съвпадение продължи само един миг и остави след себе си усещането за моментно щастие.

Жената стоеше на опашката и май се канеше да си тръгне. Беше се озовала тук случайно, шумното множество я стъписваше. Лицето ѝ беше мило, но объркано, светлата ѝ, късо подстригана коса откриваше красивата бяла шия, която се извисяваше от яката на малиновата рокля. Роклята ѝ покриваше коленете, но не скриваше стройните ѝ крака. Очите ѝ уплашено се присвива-

ха, сякаш търсеха откъде ще изскочи опасността. Свежите, леко подпухнали устни ѝ придаваха вид на млада и безпомощна. Тя изглеждаше беззащитна, чужда в тази безумна зала, където беше се озовала, спасявайки се от неведома заплаха, и сега се страхуваше да напусне това несигурно убежище. Тя не знаеше, че преди секунда я бяха изтръгнали от опашката и я бяха пренесли в дълбините на една чужда душа.

– Куравльов, защо седим сред тези пияници? Я да вървим у дома. – Наталия отново похлупи с длан ръката на Куравльов. – Ще ти покажа едни етиопски миниатюри, рисувани върху кожа. Представяш ли си, там светците, Богородица и самият Христос – всички са черни на цвят. Всички са негри! – Пръстите ѝ стиснаха ръката на Куравльов така, че го заболя.

– Отдавна не съм виждал негри – отвърна той и стана от масата.

Жената от опашката вече беше получила дългоочакваната чашка кафе, държеше я в ръка, тъй като не виждаше свободно място в залата.

Куравльов отиде при нея.

– За съжаление, тук няма да намерите свободно място. Искате ли да ви заведе в бара? Там обикновено има места.

– Толкова съм ви признателна. – Тя се усмихна с благодарност и тази усмивка я направи още по-привлекателна. Беше красива с белоснежните си зъби, с трапчинката на бузата, с миниатюрната бенка на шията, с очите с цвят на прозрачен зеленикав сердолик.

– Вървете след мен.

Излизайки от Пъстрата зала, Куравльов забеляза с каква злоба го изпраща Петрова. Нейното козе лице с големи ноздри беше потъмняло от негодувание. Тя го мразеше. Макавин остави преводача Кемпфе и се върна, като зае мястото до критичката.